

ELS TEMES DE LA CIMERA

La Confederació d'Educadors Americans (CEA), encarregada de preparar la Cimera Internacional d'Educació, es va imposar la tasca d'elaborar una sèrie de Quaderns de Treball amb l'objectiu d'informar les organitzacions sindicals participants sobre els avanços més recents de la investigació i reflexió sobre els temes que s'hauran de debatre a les distintes meses de treball. Són quaderns destinats a servir de base per a les discussions i presa de posicions sobre els diferents temes. Serviran de base per a la posterior redacció del Document Final de la Cimera.

El primer dels quaderns està dedicat a l'Educació i el Desenvolupament Sostenible i assenyalava la urgència d'educar per avançar cap a la sostenibilitat, posant en qüestió tot el model de vida actual, depredador per naturalesa; sembrar des de l'escola bàsica una llavor d'optimisme en la societat a través de la tasca dels educadors.

Així mateix, considera que el desenvolupament sostenible requereix una recapacitació respecte a la manera com podem viure i conviure amb tots aquells amb els quals compartim el planeta. Requereix una àmplia discussió i d'una consciència-

ció dels problemes, perquè els mètodes amb els quals avancen -tant els pobres com els rics- estan acabant amb els recursos de vida per a les majories. Afrontar els reptes del desenvolupament sostenible no consisteix tan sols en qüestionar els nostres patrons i prioritats de vida; també és qüestionar els valors bàsics i el funcionament dels grups més poderosos en tot el món.

El número dos dels Quaderns de Treball toca el tema d'Educació i Diversitat Cultural, que destaca la necessitat de posar em marxa a Amèrica Llatina sistemes educatius que fomentin la comprensió i el respecte de la diversitat cultural, a fi d'evitar les manifestacions de discriminació presents en diversos àmbits, inclòs el de l'educació, en el continent americà.

També indica que s'ha de distingir perfectament entre la desigualtat i la diversitat social, aspectes que haurà de tenir en compte l'educació equitativa. Això implicarà a més la revisió de les idees de cada societat sobre les cultures i les llengües, sobre les identitats individuals i col·lectives com a resultat de processos socials complexos, així com la crisi de la legitimitat de l'escola i la seva relació amb la falta d'equitat cultural. Són moltes les dimensions de la diversitat que han adquirit rellevància gràcies a la universalització de la matrícula, els processos d'integració econòmica supranacional,

els nous marcs jurídics, les reformes educatives en curs. Distingim entre les diferències de gènere, generació, classe i religió que són part de la realitat de tots els pobles i les dimensions culturals, lingüística i ètnica associades a identitats primordials dels pobles originals.

Les manifestacions de discriminació són presents a molts d'àmbits, entre ells, per exemple, la forta pressió de sectors importants als Estats Units per imposar l'anglès com a única llengua oficial.

En la majoria dels països llatinoamericans, l'únic segment social que es percep com a realment divers, i que ha tingut dificultats per ser inclòs en el Sistema Educatiu, ha estat el dels pobles indígenes. Només l'actual perspectiva pluralista, producte de moltes lluites, reconeix el dret a conservar i desenvolupar les llengües i cultures que coexisteixen amb les anomenades cultures nacionals.

Educar per a la comprensió i el respecte de la diversitat cultural suposa un esforç d'actualització i reformulació de les pròpies conviccions. Suposa fer front a dilemes ètics, jurídics, i pedagògics. Implica també revisar les nostres idees respecte de les cultures i les llengües; sobre les identitats individuals i col·lectives com a resultat de processos socials complexos i sobre la crisi de legitimitat de l'escola i la seva relació amb la falta d'equitat cultural.

El tercer quadern es refereix a Educació i Treball, plantejat com a principal font de riquesa i desenvolupament humà, individual i social, per afrontar els perills que representa la reducció d'oportunitats davant la globalització de l'economia, la concepció de sistemes educatius que contemplin com eix central el laboral productiu i incorporin una cultura del treball i de la producció.

Aquesta cultura del treball productiu contribuiria a la plena realització professional de totes les persones, així com la seva integració econòmica i política a la dinàmica del desenvolupament, a més que repercutiria de manera directa en la reducció

dels actuals nivells d'iniquitat en l'accés a l'ocupació i al coneixement, i incidiria també en els processos de transformació tecnològica i productiva. La proposta total d'aquesta ponència és la recerca del vincle perdut entre educació i estratègies de desenvolupament.

Amb el tema Educació i Mitjans de Comunicació, el número quatre dels Quaderns de Treball, per a la Cimera Internacional d'Educació, apunta els dilemes que haurà d'afrontar l'educació tradicional davant l'embat dels nous materials didàctics, electrònics amb tecnologia punta; així com quines hauran de ser les posicions dels sindicats d'educadors davant les transformacions de la funció de l'aula i del paper del mestre, respecte dels nous processos d'ensenyança i aprenentatge.

Es proposa als participants en la Cimera d'efectuar una anàlisi sobre la desigualtat que es genera entre els alumnes sortits d'escoles en què s'utilitzaven mètodes d'instrucció personalitzada, basada en programes educatius computeritzats, i aquells que només tenen accés a planters on la pissarreta i el llibre de text són les úniques eines per alfabetitzar. Això implicarà que en termes sociològics i polítics que l'abisme, ja existent entre els països altament tecnificats del nord del continent americà i les nacions pobres del sud, es farà insalvable.

En aquest final de segle estam vivent un fenomen cultural de primera importància i d'àmplies conseqüències: la transició del suport material de la informació de la lletra impresa als signes reproduïts, transportats, emmagatzemats i classificats en el nou suport material, la pantalla electrònica.

Al llarg del segle podem recórrer una història de la pissarra i del guix, de la tarima, de les làmines d'anatomia, dels microscopis i de com aquests estris didàctics transformen la seva funció quan l'ordinador, la televisió i el vídeoasset s'integren

dins l'aula. És molt probable que a l'any 2000 devora la pissarra de la classe hi trobarem instal·lada una pantalla electrònica. Com es produeix això? Quina despesa té? Com afectarà l'ús intensiu de l'ordinador els processos d'ensenyança i d'aprenentatge? Quina és l'actitud del mestre davant aquest fet? Quines són les posicions dels sindicats de l'ensenyament davant les successives transformacions de la funció de l'aula i del paper del mestre? Com afectarà la desigualtat entre aquells ja alfabetitzats en les tecnologies punta i els que encara aspiren a l'alfabet tradicional, o només hi tenen accés de manera molt precària? Quines dimensions tindrà la desigualtat entre l'aula de l'any 2000, amb ordinadors i discos versàtils digitals i aquelles que segueixen

al servei de la veritat, la justícia, l'equitat, el benestar dels individus i pobles.

Aquest volum toca punts tan importants com el fet que l'educació s'està convertint cada vegada més en un valor de mercat, que les polítiques educatives es veuen sotmeses a l'ajust dels pressupostos, a la flexibilització dels perfils professionals i a les condicions de treball dels docents.

És important incloure el tema de l'educació en els valors de l'humanisme i de la tecnologia en una Cimera perquè és necessari educar en valors alternatius als que dominen en el món contemporani homogenitzat pel capitalisme salvatge i per continuades violacions als drets humans més elementals.

Perquè és necessari trobar la forma en què la ciència i la tecnologia es posin al servei de la veritat, la justícia, l'equitat, el benestar dels individus i dels pobles.

Perquè en el món existeix una crisi de valors, que sembla col·locar-nos en una falsa alternativa: o el dogmatisme de qualsevol fonamentalisme o l'escepticisme d'allò de "salvi's el qui pugui" i el "tot val".

Perquè l'educació en valors justament és un dels principals nexes entre la societat i l'escola.

Perquè nosaltres mateixos en ensenyar determinats coneixements prenem posicions en relació als valors de la ciència i la tecnologia, el pensament crític i la resolució ètica dels conflictes.

L'escola és el model més elevat de la vida social... és el temps de l'esperança, la vigència del que és públic, la construcció del que és comú des de les diferències.

El sisè dels Quaderns afronta l'important tema de l'Alfabetització, partint de la realitat observada a Amèrica Llatina, on existeix un elevat percentatge de persones de 15 anys amb l'educació bàsica sense concloure o que no han tingut accés a cap tipus d'educació formal, situació que representa un obstacle per a que aquests individus

ELS QUADERNS DE TREBALL

1. Educació i desenvolupament sostenible.
2. Educació i cultura.
3. Educació i treball.
4. Educació i mitjans de comunicació.
5. Educació i valors.
6. Educació i alfabetització.
7. Educació i sistema educatiu.
8. Educació i professionalització docent.
9. Educació i sindicalisme.

xen tenint la pissarra com a principal suport del fet educatiu?

També depèn dels educadors que aquests dilemes es resolguin a favor de les potencialitats creadores, de l'equitat i la justícia en l'educació.

El número cinc dels Quaderns manté la tesi que és urgent d'inserir els valors de l'humanisme, la ciència i la tecnologia en els programes educatius, amb la finalitat de contrarestar la creixent expansió dels valors del capitalisme salvatge que indueixen a continuades violacions dels drets humans més elementals. Sota el títol Educació i Valors es suggereix la recerca d'un mètode que permeti posar la ciència i la tecnologia

puguin tenir opció a seguir estudiant o capacitant-se.

Malgrat els esforços observats a Amèrica Llatina per ampliar l'oferta educativa per assegurar que tots els nins en edat escolar es matriculin a l'escola, encara n'hi ha un bon nombre que no accedeix mai a l'escola o l'abandona abans d'acabar l'educació obligatòria. Una de les conseqüències d'aquest fet és que existeix un altíssim percentatge de persones que arriben als quinze anys amb l'educació bàsica obligatòria incompleta o sense educació formal de cap tipus.

Amb aquesta realitat, existeix un ampli sector de població adulta que necessita serveis educatius diversificats que atenguin la seva formació, la seva capacitat tècnica i la seva preparació intel·lectual. Això no obstant, en aquests moments els models tradicionals d'alfabetització i educació d'adults mostren cansament i ineficàcia per satisfer els requeriments educatius actuals d'aquesta població. Això és degut, en part, si més no, a polítiques, conceptualitzacions i pràctiques restringides. El repte, avui dia, consisteix en revaloritzar la importància de l'educació de joves i d'adults i plantejar noves estratègies a partir de les experiències obtingudes en els últims trenta anys.

Una altra qüestió fonamental és l'Escola Pública, tractada en el número set dels Quaderns de Treball, a partir de la iniciativa continguda en la Declaració de la Confederació d'Educadors Americans i la Internacional d'Educadors i presentada en el marc de la V Cimera d'Iberoamèrica, la qual proposa que es consideri l'educació com una inversió estratègica de futur, que s'explorin alternatives polítiques, productives i culturals centrades en l'interès col·lectiu.

En aquest sentit, es tracta de defensar la vigència dels principis de l'educació pú-

blica, gratuïta, laica i obligatòria, de cara a l'ofensiva privatitzadora de la política econòmica neoliberal, que preconitza la mala qualitat de l'educació a càrrec de l'Estat per la insuficiència estructural dels sistemes educatius, així com la desactualització i el baix rendiment dels mestres, aspecte que també incideix en la pretensió d'eliminar la unitat sindical docent.

El diagnòstic negatiu sobre la qualitat de l'educació formal en el continent americà, centrat en denunciar la ineficàcia estructural dels sistemes d'educació pública, la desactualització i el baix rendiment del treball dels mestres, les insuficiències de les

sable fonamentar la seva vigència i significació actuals. Només una educació pública que es desenvolupi d'acord a aquests principis pot transmetre la cultura a tots els sectors socials, com a condició d'existència per a la democràcia.

La Professionalització docent és, sense dubte, una qüestió essencial per als treballadors de l'educació, per la qual cosa el en número vuit dels Quaderns de Treball s'estableix com a condició bàsica per construir un nou model educatiu enfront dels desafiaments dels segle XXI, la professionalització dels educadors, així com de les seves organitzacions sindicals. Les políti-

ques públiques han posat major atenció a la quantitat que a la qualitat i a la visió a curt termini més que la de llarg termini.

El tradicional descuit de l'educació en els països llatinoamericans té en la qüestió docent un dels caires més crítics. Això, dins el marc de la també tradicional desviació de les polítiques públiques cap a la inversió en infraestructura o tecnologia abans que en persones, en l'atenció a les quantitats per sobre les qualitats, a la

Sessió plenària

alternatives que partiren del camp democràtic, fou la base per proposar modificacions estructurals que tendeixen a rompre la unitat dels sistemes escolars, mesures laborals que persegueixen d'acabar amb el contracte col·lectiu de treball i la unitat sindical docent, criteris financers que eliminen en l'oferta àmplia de les escoles, col·legis i universitats públiques. En oposició a aquest diagnòstic, hi ha la nostra hipòtesi que els sistemes educatius moderns estan fortament ferits, però foren les polítiques neoliberals les que varen generar allò que anomenarem crisi orgànica.

Suposat que s'ha qüestionada la vigència dels principis de l'educació pública, laica, gratuïta i obligatòria, resulta indispen-

mirada de curt termini per sobre el llarg termini. Abans de corregir aquests desviaments i sota la consigna de la millora de la qualitat de l'educació, les noves polítiques educatives poden contribuir a reforçar-les.

La professionalització dels educadors i de les seves organitzacions no és tan sols una condició essencial per construir el model educatiu que requereix el desenvolupament present i futur de les nostres societats, sinó que ha passat a ser un element per a la pròpia supervivència i desenvolupament dels educadors, les seves organitzacions i de l'ensenyament com a professió.

El novè i darrer dels Quaderns que afronta el tema Educació i Sindicalisme,

sosté la tesis que el model neoliberal -a través de les seves polítiques d'ajustament, austeritat, estabilització i creixement exclouent, ha causat greu perjudici en les condicions salarials, laborals i socioeconòmiques dels treballadors, en la permanència dels sindicats, en la preservació de la seva autonomia, en el manteniment del seu protagonisme en la definició i instrumentatització de polítiques públiques, així com en la cobertura, les orientacions i el valor de l'educació.

El model neoliberal -a través de les polítiques d'ajustament, austeritat, estabilització, reestructuració i creixement exclouent ha causat un greu deteriorament en les condicions salarials, laborals i socioeconòmiques dels treballadors, en la permanència dels sindicats, la preservació de la seva autonomia i en el manteniment dels seu protagonisme en la definició i instrumentació de polítiques públiques, igual que en la cobertura, les orientacions i el valor de l'educació.

El compromís actual de les organitzacions sindicals ha de partir de la reivindicació de principis, valors i drets, a través de la reconstrucció crítica de la totalitat social, i els ha de dur a revisar les seves concepcions, estratègies i mètodes d'acció per renovar-se profundament i estar en condicions de desenvolupar un paper actiu, constructiu en la convocatòria i l'articulació, juntament amb altres actors socials i polítics, d'un teixit compost per diferents alternatives al neoliberalisme i construir d'aquesta manera una nova societat des de la perspectiva del món del treball i del món de la ciutadania.

Es proposa la reivindicació de principis, valors i drets a través de la reconstrucció crítica de la totalitat social, a fi de fer una revisió profunda de les seves concepcions, estratègies i mètodes d'acció, que permeti als educadors de renovar-se profundament i d'estar en condicions de dur a terme un paper actiu en la construcció d'un nou sindicalisme docent adequat al nou mil·lenni. □

L'EDUCACIÓ: LA CLAU MESTRA DEL FUTUR

Mestres compromesos en l'enfortiment de l'educació laica, gratuïta, obligatòria, de qualitat i integral.

La cimera internacional d'educació és, a la vegada, una nova passa i la culminació del llarg procés d'investigació, estudi i anàlisi sobre un tema clau del nostre temps: la problemàtica educativa en un escenari d'accelerades transformacions a escala planetària.

Matèria que preocupa i interpel·la directament els treballadors de l'educació, però que desborda el marc dels legítims interessos gremials i es converteix en assumpte d'importància estratègica per a les societats contemporànies del nord i del sud, d'orient i occident, del món desenvolupat i postindustrial....

Habitam un món altament complex, diversificat. Un món plural que no admet veritats inamovibles, receptaris ideològics immunes a la influència de la història quotidiana, fanatismes que es presenten davant l'opinió pública com a posseïdors de la gran veritat. Un món contradictori, en fi, on la globalitat adquireix el rostre explosiu de les particularitats de qualsevol signe.

Aquest és el context en el qual la Confederació d'Educadors Americans impulsa, sota els auspicis de la UNESCO, la reflexió i el debat d'experts i de persones compromeses amb l'educació: pedagogs, filòsofs, intel·lectuals, autoritats governamentals, sindicalistes provinents de molts de països d'Europa i d'Amèrica entorn a un tema central: Les organitzacions sindicals davant la responsabilitat d'educar.

L'objectiu és d'explorar alternatives en matèria educativa, enmig d'una atmosfera de diàleg, respecte i ànim propositiu. Això es farà no només des de la perspectiva d'actors corresponsables del procés d'ensenyança-aprenentatge, compromesos en la tasca pedagògica i en el funcionament dels nostres respectius sistemes educatius; no només com a gremi o sector directament involucrat, sinó com a referent col·lectiu capaç de recollir i processar necessitats, aspiracions i demandes de sectors més amplis de la societat.

És important d'emfasitzar un fet: en moments difícils les organitzacions socials, i en particular per als sindicats, la Confederació d'Educadors Americans demostra, amb fets, la seva voluntat i el seu compromís per convocar la societat a discutir conjuntament el tema educatiu i per respondre amb iniciatives pròpies a l'exigència social d'explorar rutes per al esdevenidor.

És necessari dur a terme un diagnòstic profund de les crisi dels nostres sistemes educatius. Detectar causes i efectes de les reformes modernitzadores aplicades en els últims lustres. Desentranyar les raons polítiques, ideològiques i econòmico-productives que determinen i orienten aquests canvis. Només a partir d'un diagnòstic integral podrem avançar en la formulació d'alternatives que contemplin la modernització democràtica i equitativa del sistema educatiu; la revaloració de la funció del mestre, la dignificació de les seves condicions de treball i l'impuls de polítiques de plena professionalització dels docents; la participació dels sindicats en la definició de polítiques públiques en matèria educativa; la valoració crítica i l'aprofitament dels mitjans i la tecnologia de la comunicació en el procés d'ensenyança-aprenentatge.

És convenient insistir que no hi haurà canvi democràtic i amb justícia social que no es sustenti en el canvi educatiu i no hi haurà un vertader canvi educatiu que no es faci de manera corresponsable, comptant amb la participació dels mestres, les autoritats i la societat, que no concebi l'educació com a inversió del present per al futur, per al patrimoni de la humanitat, que no cerqui la millora de les condicions de vida, econòmiques i professionals del magisteri.